

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากพืชสู่ร่างกาย: กระบวนการทางความหมายของคำประสม
แบบนาม-นาม ในภาษาไทย

CONCEPTUAL METAPHOR FROM PLANTS TO BODY; THE MEANING
CONSTRUCTION OF NOUN-NOUN COMPOUNDS IN THAI

วรลักษณ์ วีระยุทธ*

Worraluck Weerayuth

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Humanities and Social Science, Valaya Alongkorn Rajabhat University

Received: 14 October 2025

Revised: 24 November 2025

Accepted: 9 December 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายและกระบวนการทางความหมายของคำประสมแบบนาม-นามในภาษาไทยที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช โดยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของ Lakoff และ Johnson (1980) และทฤษฎีหลอมรวมมโนทัศน์ของ Fauconnier & Turner (1998) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยคำประสมแบบนาม-นามจากสองแหล่งข้อมูล ได้แก่ (1) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และ (2) หนังสือคลังคำ พ.ศ. 2559 (ฉบับปรับปรุง)

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืชจำนวน 5 คำ พบว่า ส่วนแสดงความเด่นของคำประสมแสดงเค้าความหมายของคำเดิม ได้แก่ อวัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ในขณะที่ส่วนขยายของคำประสมมีความหมายเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ ความหมายของคำประสมเป็นการเปรียบเทียบลักษณะของพืชกับลักษณะของอวัยวะ เพื่ออธิบายลักษณะเด่นของส่วนในร่างกายหรืออวัยวะนั้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาไทยมีระบบความคิดที่เป็นอุปลักษณ์

* Corresponding author: วรลักษณ์ วีระยุทธ

Email: Worraluck.wee@vru.ac.th

นอกจากนี้การอธิบายความหมายของคำประสมที่มีความหมายร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช ด้วยเครือข่ายบูรณาการเชิงมโนทัศน์แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าใจความหมายของคำประสม ทำให้เข้าใจกระบวนการทางปริธานของผู้ใช้ภาษาไทยในการสร้างความหมายของคำประสมทั้ง 5 คำนี้

คำสำคัญ: คำประสมแบบนาม-นาม, กระบวนการทางความหมาย, อุปลักษณ์

Abstract

This study aims to analyze the semantic structures and meaning-construction processes of Thai noun-noun compounds that convey body-related meanings and compare them with plant-related conceptualizations. The analysis is grounded in the Conceptual Metaphor Theory proposed by Lakoff and Johnson (1980) and the Conceptual Blending Theory developed by Fauconnier & Turner (1998). The data for this research consist of noun-noun compounds collected from two sources: (1) The Royal Institute Dictionary (2011), and (2) Khlang Khom (Revised Edition, 2016).

The analysis of the semantic structure of five Thai noun-noun compounds denoting body-related meanings, which were compared to plant-based conceptualizations, reveals that the head of the compounds retain their original meanings, referring to bodily organs or parts, while the modifiers convey metaphorical meanings. The compounds derive their meanings through the mapping of plant characteristics onto those of body parts to describe their specific features. These reflect the metaphorical cognitive system underlying Thai speakers' conceptualizations. In addition, explaining the meanings of the body-related compounds-compared with plant-based conceptualizations-through conceptual integration networks reveals the interconnections among the conceptual domains necessary for interpreting these compounds. This

analysis further clarifies the cognitive processes employed by Thai speakers in constructing the meanings of the five compounds examined in this study.

Keywords: Noun-noun compounds, Meaning Construction, Metaphor

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสาร และสามารถสะท้อนกระบวนการทางความคิดและประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษา หนึ่งในปรากฏการณ์ทางภาษาที่น่าสนใจคือ คำประสม ซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของผู้ใช้ภาษา โดยนำคำที่มีอยู่เดิมมาประกอบกันจนเกิดคำที่มีความหมายใหม่ (อัญชลี สิงห์น้อย, 2548) นอกจากนี้ Benczes (2006) ยังระบุว่าการประสมคำเป็นวิธีการสร้างคำรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏในภาษาต่าง ๆ

Bloomfield (1993) จำแนกคำประสมออกเป็นสองประเภท ได้แก่ คำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ (endocentric compounds) และคำประสมแบบออกศูนย์ (exocentric compounds) โดยอธิบายว่าคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ เป็นคำที่ความหมายของทั้งคำยังอยู่ภายในขอบเขตหรือเป็นส่วนย่อยของคำหลัก ในขณะที่คำประสมแบบออกศูนย์เป็นคำที่ความหมายไม่ได้เป็นส่วนย่อยของคำหลัก และความหมายของทั้งคำเป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบ ตัวอย่างคำประสมในภาษาอังกฤษ เช่น คำว่า bathroom ‘ห้องอาบน้ำ’ และ bookshelf ‘ชั้นวางหนังสือ’ จัดเป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ เนื่องจากความหมายของประสมยังอยู่ในขอบเขตและเป็นส่วนย่อยของคำหลัก ได้แก่ ห้องประเภทหนึ่ง และชั้นวางของชนิดหนึ่ง ในขณะที่คำว่า blockhead ‘คนโง่เง่า’ และ landyatch ‘รถหูลู’ จัดเป็นคำประสมแบบออกศูนย์ เนื่องจากความหมายของคำประสมไม่ได้เป็นส่วนย่อยของคำหลัก และมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือ เปรียบเทียบท่อนไม้ที่แข็งทึบกับคนที่เรียนรู้อะไรได้ช้า และเปรียบเทียบเรือที่มีราคาแพงกับรถยนต์ที่หรูหรา

คำประสมในภาษาไทยมีการแสดงความหมายแบบเข้าสู่ศูนย์และออกศูนย์เช่นกัน ตัวอย่างคำประสมภาษาไทยที่เป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ เช่น คำว่า รถตู้ ‘รถยนต์ขนาดกลางมีรูปร่างคล้ายกล่อง’ และคำว่า ไก่บ้าน ‘ไก่ที่เลี้ยงไว้ตามบ้าน เพื่อเป็นอาหาร’ ความหมายของคำประสมแสดงการเป็นส่วนย่อยของคำหลัก ได้แก่ รถและไก่ ตามลำดับ ในขณะที่คำประสมแบบออกศูนย์ในภาษาไทย เช่น คำว่า ก้นหอย ‘ส่วนเวียนของเปลือกหอย’ และคำว่า

ตินกา ‘รอยเหยียนข้างดวงตา’ ไม่ได้แสดงการเป็นส่วนย่อยของคำหลัก กล่าวคือ มิได้หมายถึง ก้นและตีนของนกกาจริง ๆ แต่แสดงความหมายแบบเปรียบเทียบ

นอกจากนี้ ยังพบว่าคำประสมในภาษาไทยปรากฏในโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกันตามชนิดคำที่มาประกอบกัน ตัวอย่างเช่น คำประสมแบบนาม-นาม ได้แก่ คำว่า รถไฟ และคำว่า นาฬิกาทราย; คำประสมแบบนาม-กริยา ได้แก่ คำว่า ห้องนอน และคำว่า หมอนอิง; และคำประสมแบบกริยา-กริยา ได้แก่ คำว่า กินอยู่ และคำว่า เร่งรีบ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะคำประสมแบบนาม-นาม ในภาษาไทย เนื่องจากความหมายของคำประสมในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นความหมายเชิงเปรียบเทียบได้ชัดเจนกว่าคำประสมในโครงสร้างอื่น ๆ ตัวอย่างคำประสมแบบนาม-นาม ในภาษาไทยที่เป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ ได้แก่ คำว่า เสือดาว ‘เสือชนิดหนึ่ง มีแต้มสีดำอยู่ทั่วตัว’ และคำว่า บวบงู ‘บวบที่มีรูปร่างเหมือนงู’ ซึ่งแสดงความหมายที่เป็นส่วนย่อยของคำหลัก โดยมีทั้งความหมายตรงและความหมายแบบเปรียบเทียบ และตัวอย่างคำประสมแบบนาม-นาม ที่เป็นคำประสมแบบออกศูนย์ ได้แก่ คำว่า คอห่าน ‘ส่วนของโถส้วม’ และคำว่า ลีนี่ ‘ส่วนปลายของกระดูกอกที่ย่อยลงมา’ ซึ่งไม่ได้แสดงความหมายเดิมของคำ แต่มีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาคำประสมแบบนาม-นามที่เป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ ซึ่งมีส่วนหลักแสดงความหมายเดิมของคำและส่วนขยายแสดงความหมายแบบเปรียบเทียบ เนื่องจากต้องการอธิบายทั้งความหมายเดิมและความหมายในเชิงเปรียบเทียบของคำประสม โดยศึกษาเฉพาะคำประสมแบบนาม-นามที่เป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ และมีความหมายเกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการทางปริชานของผู้ใช้ภาษาไทยในการนำพืชมาอธิบายลักษณะของร่างกาย

งานวิจัยในอดีตที่ศึกษาคำประสมในภาษาไทย ได้แก่ การศึกษาคำประสมในภาษาไทยของอนงค์ เอียงอุบล (2525) และการศึกษาคำประสมแบบเท่าเทียมของอลิษา อินจันทร์ (2557) มุ่งเน้นการวิเคราะห์โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำประสม เพื่อหาเกณฑ์การจำแนกคำประสมและจัดหมวดหมู่ทางความหมาย โดยไม่ได้แบ่งโครงสร้างทางความหมายของคำประสมออกเป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์และคำประสมแบบออกศูนย์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการทางความหมายที่แตกต่างกันของคำประสมในภาษาไทย

นอกจากนี้ แม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษาคำประสมในภาษาต่างประเทศ ได้แก่ Jespersen (1954) Botha (1968) และ Levi (1978) ซึ่งได้จำแนกคำประสมออกเป็นคำประสมแบบเข้า

ศูนย์และคำประสมแบบออกศูนย์ อย่างไรก็ตามงานวิจัยดังกล่าว ไม่ได้อธิบายที่มาของความหมายเชิงเปรียบเทียบของคำประสม และไม่ได้แสดงให้เห็นว่าความหมายของคำประสมเชื่อมโยงกับระบบปรีชาญาณของผู้ใช้ภาษาอย่างไร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงจะอธิบายความหมายของคำประสมแบบนาม-นาม ในภาษาไทย ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช ผ่านเครือข่ายบูรณาการเชิงมนทัศน์ตามทฤษฎีหลอมรวมมนทัศน์ของ Fauconnier & Turner (1998) เพื่อแสดงความเชื่อมโยงระหว่างมนทัศน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความหมายของคำประสม และอธิบายความหมายของคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช ทั้งความหมายตรงและความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของคำประสมแบบนาม-นามในภาษาไทย ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการทางปรีชาญาณของผู้ใช้ภาษาไทยในการสร้างคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีหลอมรวมมนทัศน์ (Conceptual Blending Theory)

ทฤษฎีหลอมรวมมนทัศน์ (Conceptual Blending Theory: CBT) เป็นแนวคิดของ Fauconnier & Turner (1998) ที่พัฒนามาจากทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual Metaphor Theory: Lakoff & Johnson, 1980) และทฤษฎีพื้นที่ความคิด (Mental Space Theory: Fauconnier, 1984) Evans และ Green (2006) อธิบายว่า แนวคิดการหลอมรวมมนทัศน์นี้ต่อยอดมาจากทฤษฎีเดิมที่มีข้อจำกัดบางประการ และนำมาใช้อธิบายความหมายในส่วนที่ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์และทฤษฎีพื้นที่ความคิด ไม่สามารถอธิบายได้ ตัวอย่างเช่น ประโยค *SURGEON IS A BUTCHER* ซึ่งมีความหมายว่า ‘ศัลยแพทย์ไร้ประสิทธิภาพ’ (incompetent) หากอธิบายความหมายด้วยทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ จะมองเห็นการถ่ายโยงความหมายจากวงมนทัศน์ต้นทาง ได้แก่ BUTCHER ‘คนแลเนื้อ’ ไปยังวงมนทัศน์ปลายทาง ได้แก่ SURGEON ‘ศัลยแพทย์’ โดยนำลักษณะการทำงานของคนแลเนื้อสัตว์มา

เปรียบเทียบกับลักษณะการทำงานของศัลยแพทย์ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงแบบทิศทางเดียวเท่านั้น การถ่ายทอดความหมายดังกล่าวยังไม่สามารถอธิบายว่าความหมาย ‘ไร้ประสิทธิภาพ’ ในประโยคข้างต้นเกิดขึ้นได้อย่างไร

ในทำนองเดียวกัน หากใช้ทฤษฎีพื้นที่ความคิดเพื่ออธิบายประโยค SURGEON IS A BUTCHER ก็ยังไม่สามารถอธิบายความหมาย ‘ไร้ประสิทธิภาพ’ ได้เช่นกัน กล่าวคือ แม้จะสามารถเชื่อมโยงคู่เทียบทางความหมาย (counterpart) ระหว่าง surgeon ‘ศัลยแพทย์’ และ butcher ‘คนแลเนื้อ’ ในพื้นที่ความคิดทั้งสองตามหลักการของทฤษฎีได้ แต่กลไกดังกล่าวก็ยังไม่สามารถอธิบายความหมาย ‘ไร้ประสิทธิภาพ’ ซึ่งเป็นความหมายที่เกิดขึ้นใหม่ได้ ทฤษฎีหลอมรวมมโนทัศน์จึงเสนอแนวคิดในการอธิบายความหมายว่า ความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของเครือข่ายบูรณาการเชิงมโนทัศน์ (integration networks) ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ความคิด (spaces) อย่างน้อย 4 พื้นที่ ได้แก่ Input spaces 1 และ 2, Generic space และ Blended spaces ดังนี้

1. Input Space 1: พื้นที่ความคิดแรก ซึ่งในตัวอย่างนี้คือ “surgeon” ที่มีความหมายเชิงวิชาชีพด้านการแพทย์
2. Input Space 2: พื้นที่ความคิดที่สอง ได้แก่ “butcher” ที่เชื่อมโยงกับการทำงานที่หยาบ แข็งกร้าว และไม่ประณีต
3. Generic Space: พื้นที่ร่วม ซึ่งแสดงคุณสมบัติหรือโครงสร้างทั่วไปที่ทั้งสองพื้นที่ความคิดมีส่วนร่วม ในที่นี้ ได้แก่ การใช้เครื่องมือมีคมและการจัดการกับร่างกาย
4. Blended Space: พื้นที่หลอมรวม ซึ่งเกิดจากการผสมผสานข้อมูลจากทั้งสองพื้นที่ความคิด (input space 1 และ input space 2) เกิดเป็นความหมายใหม่ว่า “surgeon” ที่ทำงานราวกับ “butcher” ซึ่งนำมาตีความได้ว่า “ไร้ประสิทธิภาพ” (incompetent)

จากการวิเคราะห์ความหมายของประโยคด้วยพื้นที่ความคิดทั้ง 4 พื้นที่ข้างต้น จะเห็นว่าความหมายใหม่ ณ ขณะที่เกิด (emergent structure) เกิดขึ้นในพื้นที่หลอมรวม และไม่ได้ปรากฏโดยตรงจากการเชื่อมโยง (mapping) แบบทิศทางเดียวตามทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ อีกทั้งยังไม่สามารถอธิบายได้ด้วยการเชื่อมโยงคู่เทียบทางความหมาย (counterpart) ตามทฤษฎีพื้นที่ความคิด ความหมายใหม่ ณ ขณะที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากการผสมผสานข้อมูลจากหลายพื้นที่ความคิดเข้าด้วยกัน ดังนั้น ทฤษฎีหลอมรวมมโนทัศน์จึงมีความยืดหยุ่นและครอบคลุมกว่า เนื่องจากสามารถนำมาอธิบายทั้งความหมายที่เป็นอุปลักษณ์

และความหมายที่ไม่เป็นอุปลักษณ์ได้ ผู้วิจัยจึงนำเครือข่ายบูรณาการเชิงมนทัศน์มาใช้อธิบายความหมายของคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืชในงานวิจัยนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูลและการคัดเลือก

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช จากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ได้แก่ 1) พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) และ 2) หนังสือคลังคำ พ.ศ. 2559 (ฉบับปรับปรุง) (นworรณ พันธ์เมธา, 2559)

การคัดเลือกข้อมูลกระทำโดยนำคำประสมที่รวบรวมได้มาทดสอบด้วยเกณฑ์การจำแนกคำประสม 3 เกณฑ์จากงานของวรลักษณ์ วีระยุทธ (2565) ได้แก่ 1) มีความหมายใหม่ 2) ไม่สามารถแบ่งแยกหรือแทรกคำใดคำหนึ่งลงไปได้ และ 3) มีลักษณะนามที่ใช้กับทั้งคำ ผู้วิจัยเลือกใช้การจำแนกคำประสมทั้ง 3 เกณฑ์นี้เนื่องจากเป็นเกณฑ์การจำแนกคำประสมที่ใช้ในงานวิจัยภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบคำประสมแบบนาม-นามในภาษาไทยทั้งสิ้นจำนวน 3,488 คำ โดยมีคำประสมที่ผ่านเกณฑ์การจำแนกคำประสมที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจำนวน 1,919 คำ แบ่งออกเป็นคำประสมแบบเข้าศูนย์ จำนวน 1,513 คำ และคำประสมแบบออกศูนย์ จำนวน 406 คำ จากนั้นจึงแบ่งคำประสมที่พบออกเป็นหมวดหมู่ใหญ่ ๆ ตามการแสดงความหมาย เช่น ความหมายเกี่ยวกับบุคคล ความหมายเกี่ยวกับร่างกาย ความหมายเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นต้น

ผู้วิจัยพบว่าคำประสมแบบนาม-นามที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกายมีจำนวนไม่น้อย และมีการแสดงความหมายทั้งความหมายตรงและความหมายแบบเปรียบเทียบ จึงนำคำประสมเกี่ยวกับร่างกายที่พบจำนวนทั้งสิ้น 250 คำ มาจำแนกตามโครงสร้างทางความหมาย และพบว่าคำประสมเกี่ยวกับร่างกายมีโครงสร้างทางความหมาย 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) คำประสมแบบเข้าศูนย์ที่มีส่วนแสดงความเด่น เป็นคำที่มีเค้าความหมายเดิมและส่วนขยายเป็นอุปลักษณ์ 2) คำประสมแบบเข้าศูนย์ที่มีส่วนแสดงความเด่นเป็นอุปลักษณ์และส่วนขยายเป็นคำที่มีเค้า

ความหมายเดิม และ 3) คำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ที่มีส่วนแสดงความเด่นและส่วนขยายเป็นอุปลักษณะ

จากนั้นผู้วิจัยเลือกเฉพาะคำประสมเกี่ยวกับร่างกายรูปแบบที่ 1) คือ คำประสมที่มีส่วนแสดงความเด่นแสดงความหมายเดิมและส่วนขยายเป็นอุปลักษณะ จำนวน 42 คำ มาวิเคราะห์ความหมายในขั้นต่อไป เนื่องจากความหมายของคำประสมในกลุ่มนี้ยังอยู่ในขอบเขตของคำหลักที่เป็นส่วนของร่างกาย และแสดงความหมายร่างกายชัดเจนกว่าโครงสร้างทางความหมายแบบอื่น ๆ คำประสมในกลุ่มนี้ ประกอบด้วย 1) ก้นอ้อย 2) ตาถั่ว 3) ปากกระจับ 4) คอปล้อง 5) หมดอกกระพุ่ม 6) ตาจระเข้ 7) ตาปลาตุก 8) ตาเหี้ยว 9) ท้องหมา 10) ท้องหมู 11) ปากนกกระจอก 12) ปากหมู 13) หน้ามอด 14) หน้าปลาจวด 15) ก้นกบ 16) คอหอย 17) หลังกุ่ม 18) ออกไก่ 19) เอวมดตะนอย 20) เท้าช้าง 21) รอยตีนกา 22) สิวหัวช้าง 23) ผมปีก 24) ผมม่า 25) ผมหางม้า 26) เคราแพะ 27) ขนเพชร 28) ผมไฟ 29) สิวเสี้ยน 30) ขาตะเกียบ 31) ฟันน้ำนม 32) หน้าข้าวตัง 33) หน้าเต้าหู้ยี้ 34) ออกภูเขา 35) หน้าผี 36) ออกลูกเกด 37) ออกไข่ดาว 38) พุงกะทิ 39) ท้องสาว 40) นี้นาง 41) มันเปลว 42) หน้ากระดุก

จากการพิจารณาความหมายของคำประสมจำนวน 42 คำนี้ ผู้วิจัยพบว่าคำประสมมีส่วนขยายที่แตกต่างกันตามความหมายของสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ ได้แก่ พืช สัตว์ คน อาหาร และสิ่งไม่มีชีวิต โดยในจำนวนนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะคำประสมร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช และมีด้วยกันทั้งสิ้นจำนวน 5 คำ มาวิเคราะห์โครงสร้างและอธิบายความหมายในงานวิจัยนี้ เนื่องจากต้องการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์เกี่ยวกับพืชและร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่คุ้นเคยและอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกช่วงวัย และต้องการแสดงให้เห็นว่าความหมายใหม่ของคำประสมเกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืชมีที่มาอย่างไร ซึ่งจะทำให้เข้าใจระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาไทยในการสร้างคำประสม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) จำแนกคำประสมแบบนาม-นามออกเป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์และคำประสมแบบออกศูนย์ โดยพิจารณาจากความหมายของคำประสมตามความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) และความหมายที่ปรากฏในหนังสือคลังคำ พ.ศ. ๒๕๕๙ (ฉบับปรับปรุง) (นววรรณ พันธุมธธา, 2559)

2) จำแนกคำประสมแบบนาม-นามตามโครงสร้างของคำ โดยแบ่งเป็นส่วนแสดงความเด่น และส่วนขยายตามกรอบการวิเคราะห์ความหมายของ Benczes (2006) และแบ่งคำประสมแบบเข้าศูนย์และคำประสมแบบออกศูนย์ออกเป็นประเภทย่อย ๆ ตามโครงสร้างทางความหมายของคำประสม เช่น คำประสมแบบเข้าศูนย์ที่มีส่วนแสดงความเด่นเป็นคำที่มีเค้าความหมายเดิมและส่วนขยายเป็นอุปลักษณะคำประสมแบบออกศูนย์ที่มีส่วนแสดงความเด่นและส่วนขยายเป็นอุปลักษณะ เป็นต้น

3) วิเคราะห์ว่าคำที่เป็นส่วนแสดงความเด่นและส่วนขยายของคำประสมแบบนาม-นาม แสดงความหมายแบบใดบ้าง และจำแนกหมวดหมู่ทางความหมายออกเป็นหมวดหมู่ใหญ่ ๆ เช่น ความหมายบุคคล ความหมายร่างกาย ความหมายพืช ความหมายสัตว์ ความหมายสิ่งของ เป็นต้น

4) นำคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช มาวิเคราะห์ความหมายของคำประสม และอธิบายกระบวนการทางความหมาย

5) แสดงการวิเคราะห์คำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช ด้วยเครือข่ายบูรณาการเชิงมนทัศน์ จากทฤษฎีหลอมรวมมนทัศน์ของ Fauconnier & Turner (1998) เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการทางปริธานในการสร้างคำประสม

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์โครงสร้างความหมายของคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกายซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืชเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 1 พบว่าคำประสมในกลุ่มนี้ทั้งหมด ได้แก่ คำว่า ก้านอ้อย ดาถั่ว ปากกระจับ คอปล้อง และผมหดอก กระทุ่ม มีโครงสร้างทางความหมายเป็นคำประสมแบบเข้าศูนย์ ที่มีส่วนแสดงความเด่นเป็นอวัยวะหรือส่วนของร่างกาย ซึ่งยังคงแสดงความหมายตามเค้าความหมายของคำเดิม ในขณะที่ส่วนขยายของคำประสมซึ่งเป็นคำที่เกี่ยวกับพืชหรือลักษณะของพืช แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ความหมายของคำประสมแสดงให้เห็นกระบวนการทางความหมายแบบอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ ลักษณะของส่วนของร่างกายเป็นลักษณะของพืช โดยสามารถอธิบายกระบวนการทางความหมายของคำประสม ได้ดังต่อไปนี้

คำว่า ก้นอ้อย ในประโยค ‘นั่งบนพื้นแข็งนาน ๆ ก็ปวดก้นอ้อย จนลุกแทบไม่ขึ้น’ มีความหมาย เนื้อก้น สองข้างตรงที่นั่งทับ มีส่วนแสดงความเด่นของคำประสม ได้แก่ คำว่า ก้น อวัยวะส่วนล่างในร่างกาย และส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า อ้อย พืชไร่นิดหนึ่ง ความหมายของคำประสมแสดงการเปรียบเทียบลักษณะรูปร่างของอ้อยและลักษณะของก้น กระบวนการถ่ายทอดความหมายเกิดขึ้นจากวงความหมายต้นทาง ได้แก่ ลักษณะของอ้อย พืชไร่นิดหนึ่ง มีลักษณะยาว เนื้อในฉ่ำน้ำ และวงความหมายปลายทาง ได้แก่ ลักษณะของก้น อวัยวะส่วนล่างที่รองรับแรงกดจากท่านั่ง โดยเปรียบเทียบลักษณะของอ้อยซึ่งเมื่อถูกกดทับจะแบนออก ทำให้เนื้อด้านในนูนหรือแผ่ออกมากับลักษณะก้นเมื่ออยู่ในท่านั่ง เนื้อก้นส่วนหนึ่งจะถูกกดทับทำให้มีลักษณะนูนและแบนไปพร้อมกัน

ความหมายของคำประสม ก้นอ้อย แสดงให้เห็นกระบวนการทางปริชาณที่เรียกว่า ผังภาพ (image-schema) เป็นการย้ายภาพของพืชที่ถูกกดทับในโมนัทศน์ มาสู่ร่างกาย การใช้คำว่า ก้นอ้อย ในประโยค ‘นั่งบนพื้นแข็งนาน ๆ ก็ปวดก้นอ้อย จนลุกแทบไม่ขึ้น’ ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านจินตนาการถึงรูปร่างและสัมผัสของเนื้อก้นได้ทันที นอกจากนี้ การเลือกใช้คำว่า อ้อย ซึ่งเป็นพืชไร่นาใช้ในการเปรียบเทียบ สะท้อนบริบทความเป็นเมืองเกษตรกรรมของสังคมไทยในอดีตที่อ้อยเป็นพืชใกล้ตัวและมีภาพจำว่าถูกกดหรือกดทับในกระบวนการคั้นน้ำ

คำว่า ตาถั่ว ในประโยค ‘ฉันหากุญแจตั้งนาน สุดท้ายมันก็วางอยู่ตรงหน้า ตาถั่วจริง ๆ’ มีความหมาย ตาที่มีจุดขาวมัว ๆ อยู่กลางตาดำ ทำให้มองไม่ค่อยเห็น ส่วนแสดงความเด่นของคำประสม ได้แก่ คำว่า ตา อวัยวะ ที่ใช้สำหรับการมองเห็น และส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า ถั่ว พืชชนิดหนึ่ง ความหมายของคำประสมแสดงการเปรียบเทียบ ลักษณะของถั่วและลักษณะการมองเห็นของดวงตา กระบวนการทางความหมายแบบอุปลักษณ์ที่เกิดขึ้นในคำประสม ตาถั่ว เกิดจากการถ่ายทอดความหมายจากวงความหมายต้นทาง ได้แก่ รูปร่างและลักษณะของถั่ว ที่เป็นเม็ดกลมเล็ก สีทึบ มีผิวด้าน ไปยังวงความหมายปลายทาง ได้แก่ ลักษณะการมองเห็นของดวงตา โดยเปรียบเทียบภาวะที่มีจุดขาวมัว ๆ กลางตาดำ กับการที่เมล็ดถั่วไปอยู่ตรงกลางลูกตา และบดบังการมองเห็น

ความหมายของคำว่า ตาถั่ว ในที่นี้ แสดงให้เห็นการที่ผู้ใช้ภาษานำสิ่งรอบตัว มาใช้อธิบายอาการหรือลักษณะผิดปกติที่เกิดขึ้นในร่างกาย กล่าวคือ ใช้รูปร่างและสีของถั่ว มาเป็นจินตภาพ เพื่ออธิบายความพร่ามัวของดวงตา การเลือกใช้คำว่า ถั่ว มาอธิบายความหมายแบบเปรียบเทียบ สะท้อนว่าถั่วเป็นอาหารและเป็นพืชสวนครัวที่อยู่ในชีวิตประจำวันของคนไทย

นอกจากนี้ การใช้รูปร่างและสีในเชิงเปรียบเทียบแสดงถึงประสบการณ์ทางร่างกาย ทำให้ผู้ฟังเข้าใจลักษณะผิดปกติของตาได้อย่างชัดเจน

คำว่า ปากกระจับ ในประโยค ‘นางเอกคนนี้โดดเด่นด้วย ปากกระจับ และดวงตากลมโต’ มีความหมาย ริมฝีปากที่มีลักษณะเว้าโค้งหักตรงกลาง ดูสมมาตร คล้ายผลกระจับ ส่วนแสดงความเด่นของคำประสม ได้แก่ คำว่า ปาก อวัยวะสำหรับพูดและทานอาหาร และส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า กระจับ ผลของพืชชนิดหนึ่ง ความหมายของคำประสมแสดงการเปรียบเทียบรูปร่างของกระจับ ซึ่งเป็นผลของพืช กับรูปทรงของริมฝีปากบน การถ่ายโยงความหมายมาจากวงความหมายต้นทาง ได้แก่ รูปร่างของกระจับ ผลของพืช ที่มีส่วนกลางกลมอวบ มีปีกสองข้างโค้งออกจากผล รูปทรงคล้ายเขาควย และวงความหมายปลายทาง ได้แก่ ลักษณะของปาก อวัยวะที่ใช้ทานอาหาร และพูดโดยนำลักษณะของกระจับที่มีปลาย 2 ข้างโค้งลง ตรงกลางเป็นหยัก มาเปรียบเทียบกับลักษณะของปากที่ริมฝีปากด้านบน 2 ข้างโค้งเว้า และเป็นหยักตรงกลาง

ความหมายของคำประสม ปากกระจับ แสดงให้เห็นการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ในเชิงกายภาพและเชิงสัญลักษณ์ กล่าวคือ ใช้สิ่งที่พบในธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับอวัยวะของมนุษย์ สะท้อนกระบวนการคิดเชิงมนทัศน์ โดยใช้โครงสร้างพื้นฐานของสิ่งรอบตัว เป็นต้นแบบในการเข้าใจรูปร่างหรือคุณลักษณะของร่างกาย นอกจากนี้ การใช้ผลกระจับ ซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบเพื่ออธิบายลักษณะของริมฝีปากที่สวยงาม ยังเป็นการนำสิ่งใกล้ตัวจากธรรมชาติมาเป็นจินตภาพเชิงสุนทรีย์ กล่าวคือ การเปรียบเทียบนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การบรรยายรูปร่างเท่านั้น แต่ยังสะท้อนการสร้างคามงามที่มีความเป็นธรรมชาติ

คำว่า คอปล้อง ในประโยค ‘ภาพวาดโบราณมักวาดตัวละครผู้หญิงให้มี คอปล้อง เพื่อสื่อถึงความงาม’ มีความหมาย คอที่มีรอยเป็นริ้ว ๆ ชัดเจน ส่วนแสดงความเด่นของคำประสม ได้แก่ คำว่า คอ อวัยวะที่รองรับศีรษะ และส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า ปล้อง ลักษณะลำต้นของไม้ ความหมายของคำประสมมาจากการเปรียบเทียบลักษณะลำต้นของพืชกับลักษณะของลำคอ การถ่ายโยงความหมายของคำประสม มีวงความหมายต้นทาง ได้แก่ ลักษณะของปล้องไม้ไผ่ และวงความหมายปลายทางเป็นลักษณะของลำคอ โดยนำส่วนลำต้นของไม้ที่มีลักษณะเป็นข้อ ๆ มาเปรียบเทียบกับลำคอที่มีรอยพับเป็นริ้ว ๆ

ความหมายของคำว่า คอปล้อง ในประโยคข้างต้นเป็นการอธิบายลักษณะลำคอของมนุษย์ โดยเปรียบเทียบกับกรณีสื่อหรือวิธีที่ปรากฏเป็นช่วง ๆ ของลำต้นไม้ไผ่ จะเห็นได้จากภาพวาดสตรีไทยโบราณในงานจิตรกรรมไทย จิตรกรนิยวาดลำคอของสตรีให้มีความยาวระหง มีริ้วคอเป็นชั้น ๆ ปรากฏเป็นช่วงจังหวะเท่า ๆ กัน เหมือนปล้องของไม้ไผ่ เป็นการเชื่อมโยงความอ่อนช้อยของไผ่กับความอ่อนช้อยของเรือนกายสตรี ดังนั้น คอปล้อง จึงไม่ใช่คำอธิบายทางกายภาพอย่างเดียว แต่แสดงแบบแผนความงามทางวัฒนธรรม ว่าสตรีที่งามคือสตรีที่มีแบบแผนและมีเส้นสายละเอียดอ่อน นอกจากนี้ การนำลำต้นของไม้ไผ่มาอธิบายความหมายของคำประสม ยังสะท้อนว่าคนไทยสมัยก่อนใช้พืชอย่างไม้ไผ่ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันทั้งในเรือน เครื่องมือ และธรรมชาติรอบตัว

คำว่า ผดดอกกระพุ่ม ในประโยค ‘เจ้าสาวดูสวยสง่างาม ด้วย ทรงผดดอกกระพุ่ม และชุดไทยจักรี’ มีความหมาย ทรงผมแบบหนึ่งที่ใช้การเกล้า โดยยกโคนผมขึ้นสูง ส่วนแสดงความเด่นของคำประสม ได้แก่ คำว่าทรงผม ซึ่งเป็นลักษณะการจัดแต่งทรงของผม และส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า ดอกกระพุ่ม ซึ่งเป็นดอกไม้พื้นถิ่นของไทยเป็นการอธิบายลักษณะของทรงผมเปรียบเทียบกับลักษณะของดอกไม้ การถ่ายโยงความหมายของคำประสมเกิดขึ้นจากวงความหมายต้นทาง ได้แก่ รูปร่างและลักษณะของดอกกระพุ่ม และวงความหมายปลายทาง ได้แก่ รูปร่างและลักษณะการจัดแต่งทรงผม โดยนำลักษณะเป็นช่อกลมของดอกกระพุ่มมาเปรียบเทียบกับทรงผมที่เกล้าสูงและมีลักษณะเป็นก้อนกลมอยู่บนศีรษะ

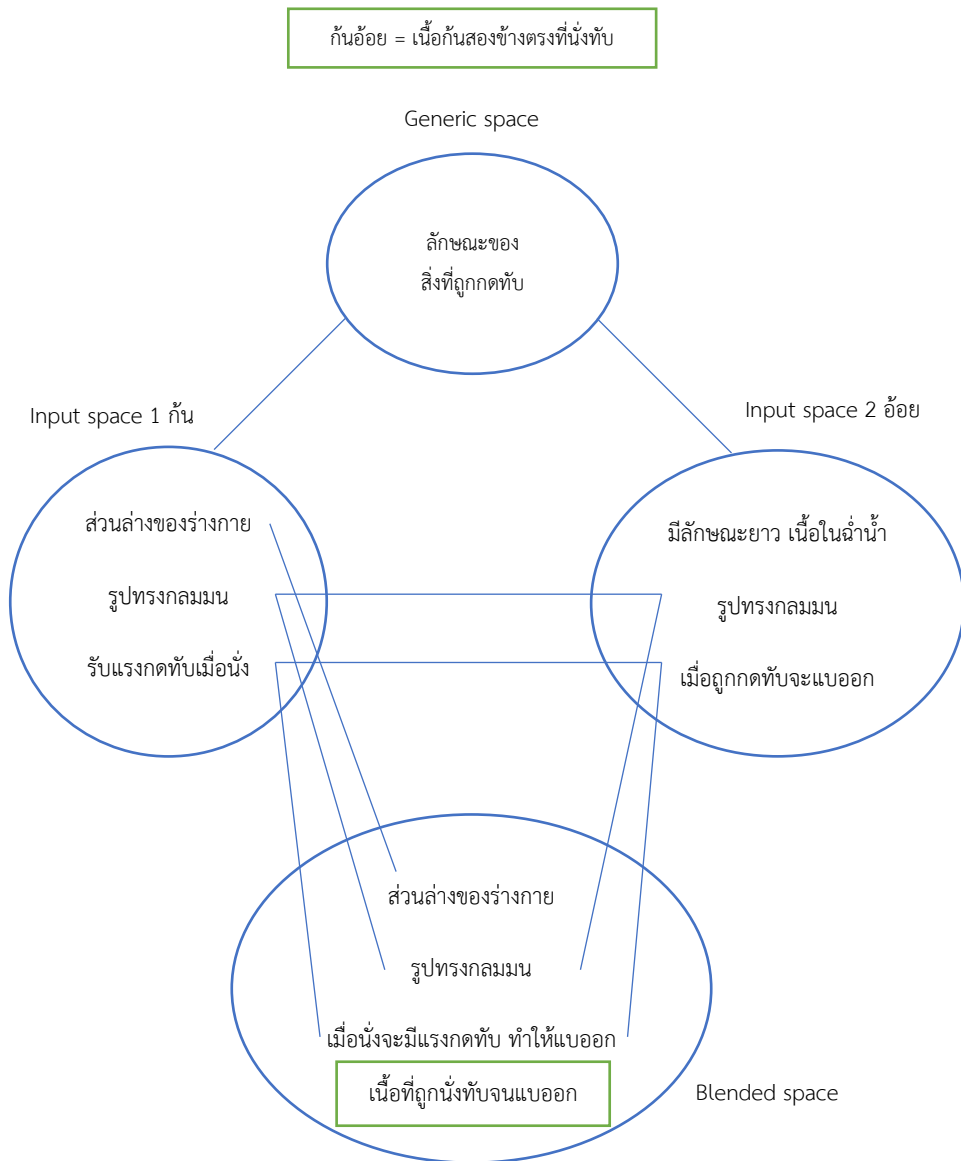
ความหมายของคำประสม ดอกกระพุ่ม แสดงกระบวนการทางความหมายแบบอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์โดยการนำรูปร่างของดอกกระพุ่ม ซึ่งเกิดจากกลีบเกสรโค้งรวมตัวเป็นทรงกลมแน่น มาอธิบายลักษณะของทรงผมที่ใช้การเกล้ายกโคนผมให้สูงขึ้นและม้วนเป็นก้อนกลมบนกระหม่อมหรือท้ายทอย ทำให้ผู้ฟังเข้าใจลักษณะของทรงผมได้ทันทีแม้ไม่เห็นภาพ นอกจากนี้ ดอกไม้ในวัฒนธรรมไทยยังนิยมใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความอ่อนหวานและงดงามของสตรี ดอกกระพุ่มซึ่งเป็นดอกไม้พื้นบ้านของไทย แสดงลักษณะความงามแบบพื้นถิ่น เรียบง่าย และมีเสน่ห์ แบบธรรมชาติ การนำชื่อดอกไม้มาใช้กับทรงผมจึงสื่อค่านิยมทางวัฒนธรรม

สะท้อนว่ามนุษย์ใช้ประสบการณ์ การมองเห็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มาสร้างความหมายให้กับลักษณะร่างกายหรือสิ่งที่เกิดจากร่างกายของมนุษย์

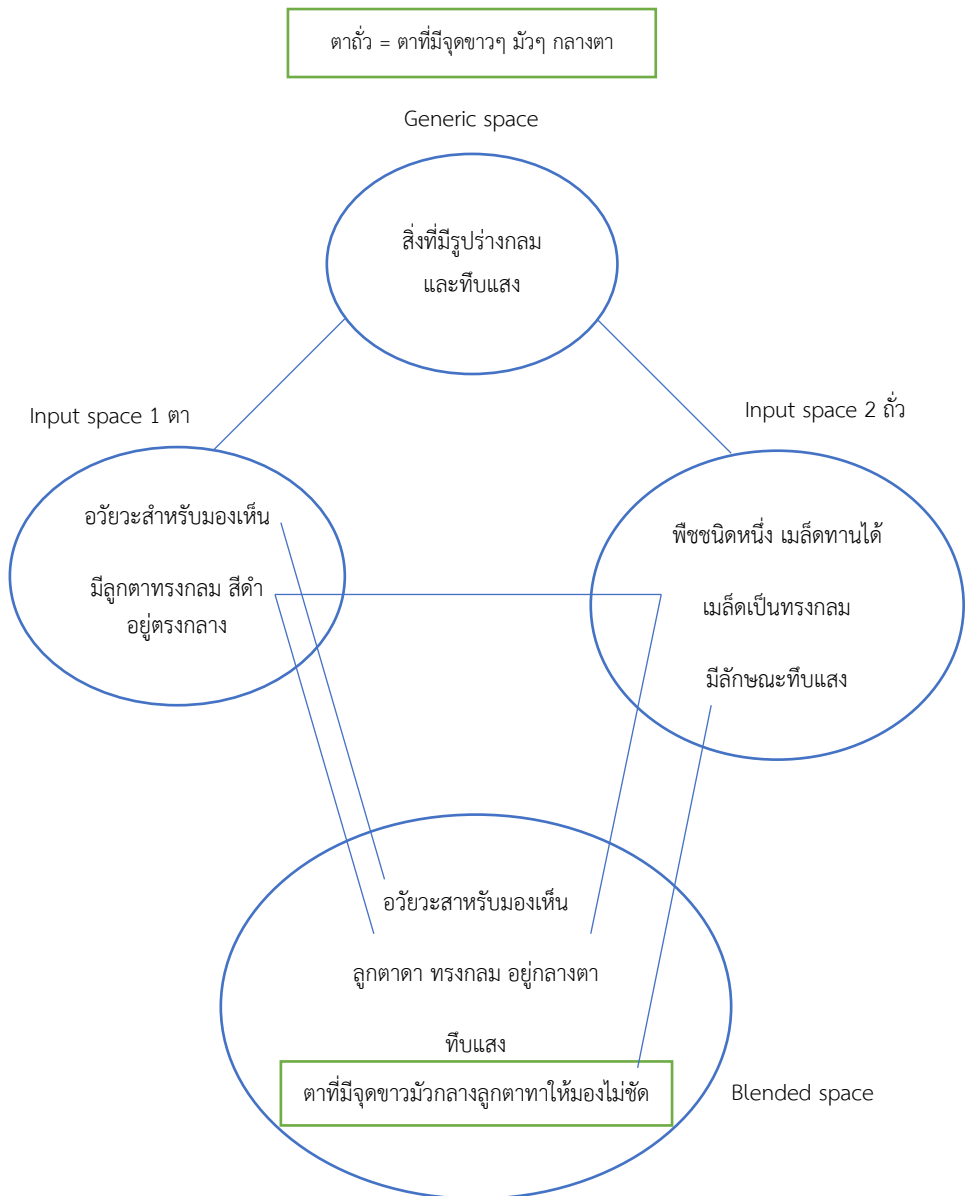
จะเห็นว่าคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกายทั้ง 5 คำนี้ต่างอาศัยกระบวนการทางความหมายแบบอุปลักษณ์ โดยใช้รูปร่างหรือลักษณะของพืช ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาค้นเคยใกล้ชิดและอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทย มาอธิบายลักษณะของอวัยวะหรือสิ่งที่เกิดจากร่างกาย สอดคล้องกับหลักการสำคัญในภาษาศาสตร์ปริชานว่า มนุษย์สร้างความหมายบนพื้นฐานของประสบการณ์ทางกายภาพและการรับรู้ (embodiment) นอกจากนี้ ความหมายของคำประสมร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช ยังแสดงให้เห็นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาไทย สะท้อนความเป็นเมืองเกษตรกรรมของประเทศไทยในอดีตที่ยังส่งผลถึงปัจจุบัน

เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของคำประสมแบบนาม-นามในภาษาไทยที่มีความหมายร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช และอธิบายกระบวนการทางความหมายของคำประสมแล้ว ผู้วิจัยจะวิเคราะห์กระบวนการทางปริชานของผู้ใช้ภาษาไทยในการสร้างคำประสมร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช ด้วยการวิเคราะห์ความหมายของคำประสมผ่านเครือข่ายบูรณาการเชิงมนทัศน์ ตามแนวคิดทฤษฎีหลอมรวมมนทัศน์ของ Fauconnier & Turner (1998) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 2 โดยจะแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์จากคำประสมในงานวิจัยนี้จำนวน 2 คำ ได้แก่ คำว่า ก้นอ้อย และ ตาถั่ว

ตัวอย่างการวิเคราะห์คำประสมที่มีส่วนแสดงความเด่นแสดงความหมายส่วนของร่างกาย และส่วนขยาย แสดงความหมายพืช

ภาพที่ 1 เครือข่ายบูรณาการเชิงมนทัศน์ของคำประสม กันอ้อย

ภาพที่ 2 เครื่องช่วยบูรณาการเชิงมโนทัศน์ของคำประสม ตาลั่ว

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างคำประสมแบบนาม-นาม ในภาษาไทยที่มีความหมายเกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช จำนวน 5 คำ ได้แก่ คำว่า ก้านอ้อย ตาถั่ว ปากกระจับ คอปล้อง และ หมดอกกระทุ่ม พบว่า คำประสมในกลุ่มนี้ทั้งหมดเป็นคำประสมแบบเข้าสู่ศูนย์ มีส่วนแสดงความเด่นของคำประสม แสดงความหมายตามเค้าความหมายของคำเดิม ได้แก่ ส่วนของร่างกาย และมีส่วนขยายแสดงความหมายเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์เป็นการนำลักษณะของพืชมาอธิบายลักษณะของร่างกายหรือส่วนของร่างกาย ความหมายของคำประสมเกิดจากกระบวนการทางความหมายแบบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ลักษณะของส่วนของร่างกายเป็นลักษณะของพืช สามารถสรุปการถ่ายทอดความหมายของคำประสมได้ดังตารางต่อไปนี้

คำประสม	วงความหมายต้นทาง	วงความหมายปลายทาง
1. ก้านอ้อย	ลักษณะของอ้อย กลมนน เมื่อถูกกดทับจะแบออก	ลักษณะก้านของมนุษย์ กลมนน เมื่อนั่งทับ เนื้อก้นจะแบออก
2. ตาถั่ว	รูปร่างและลักษณะของถั่ว เป็นเม็ดกลมเล็ก ทิບ ผิวด้าน	ลักษณะการมองเห็นของดวงตา มีจุดขาวกลางลูกตา ทำให้เห็นไม่ชัดเจน
3. ปากกระจับ	รูปร่างของกระจับ ส่วนกลางกลมอวบ มีปีกสองข้าง โค้งออกจากผล ตรงกลางเป็นหยัก	ลักษณะของปาก ริมฝีปากด้านบนทั้ง 2 โค้งเว้า เป็นหยักตรงกลาง
4. คอปล้อง	ลักษณะปล้องของไม้ไผ่ เป็นข้อต่อๆ กัน	ลักษณะลำคอของคน มีรอยพับเป็นริ้ว ๆ
5. หมดอกกระทุ่ม	รูปร่างของดอกกระทุ่ม เป็นช่อกลม พูขึ้นมารอบ ศูนย์กลาง	ลักษณะทรงผม เกล้ายกโคนผมขึ้นสูง เป็นก้อนกลม

การศึกษาความหมายของคำประสมทั้ง 5 คำนี้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์สร้างความหมายจากสิ่งที่รับรู้ด้วยร่างกายและประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส การเปรียบเทียบลักษณะของพืชหรือส่วนของพืชกับส่วนของร่างกายสะท้อนการใช้ผังภาพ (image schema) เพื่อสร้างภาพ

ในใจของผู้ใช้ภาษา การมองร่างกายมนุษย์ผ่านลักษณะของพืชเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่มนุษย์เห็นและสัมผัสพืชเป็นประจำ จึงนำสิ่งนี้มาเป็นพื้นฐานในการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่คุ้นเคยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าพืชทุกชนิดที่นำมาใช้เป็นคำประสม ได้แก่ อ้อย ถั่ว กระเจี๊ยบ ฝั่ และกระพุ่ม เป็นพืชพื้นถิ่นและผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแนบแน่น ประสบการณ์ร่วมของคนในสังคมทำให้การเปรียบเทียบเหล่านี้สื่อความหมายได้ทันทีที่ความหมายของคำประสมจึงไม่ได้เกิดจากรูปร่างเท่านั้น แต่เกิดจากประสบการณ์ร่วมของสังคมที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมไทย

นอกจากนี้ ยังพบว่าคำประสมร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืชจำนวน 3 คำ ได้แก่ คำว่า ปากกระเจี๊ยบคอปล้อ และผมดอกกระพุ่ม มักใช้แสดงลักษณะของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย การสร้างความหมายของคำประสม จึงสามารถสะท้อนค่านิยมความงามของสตรีไทยได้แก่ การมีริมฝีปากบนที่เป็นหยักตรงกลางและสมมาตร การมีลำคอตียาวระหงและมีรอยพับเป็นริ้ว ๆ และการทำทรงผมเกล้าสูง ม้วนเป็นช่อกลมในพิธีสำคัญ ซึ่งได้รับการยืนยันและส่งต่อผ่านคำประสมที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบเหล่านี้ การสร้างคำประสมจึงมีความเชื่อมโยงกับมิติทางเพศและบทบาททางสังคมในวัฒนธรรมไทย

การนำเครือข่ายบูรณาการเชิงมโนทัศน์มาวิเคราะห์ความหมายของคำประสมแบบนาม-นาม ที่มีความหมายร่างกาย ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับพืช ทำให้สามารถอธิบายความหมายของคำประสมในส่วนที่กระบวนการทางความหมายแบบอุปลักษณ์ไม่สามารถอธิบายได้ทั้งหมด คำว่า ก้นอ้อย ในประโยค ‘นั่งบนพื้นแข็งนาน ๆ ก็ปวดก้นอ้อย จนลุกแทบไม่ขึ้น’ หากใช้กระบวนการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ในการเข้าใจความหมายของคำประสม เพียงกระบวนการเดียว จะไม่สามารถอธิบายได้ว่าความหมาย ‘ส่วนของก้นที่เบียดเมื่อนั่งทับ’ มีที่มาอย่างไร เนื่องจากการถ่ายทอดความหมายระหว่างวงความหมายต้นทาง ได้แก่ อ้อย ไปยังวงความหมายปลายทาง ได้แก่ ก้น ไม่ได้เป็นการคัดลอกโครงสร้างอ้อยทั้งต้น มาเปรียบเทียบหรือทำความเข้าใจส่วนของก้น อีกทั้งความหมายของก้น ในคำประสม ก้นอ้อย ยังหมายถึงความถึงบางส่วนของก้น ไม่ได้หมายถึงก้นทั้งหมด

ทฤษฎีหลอมรวมมโนทัศน์จึงสามารถเติมเต็มการอธิบายความหมายในส่วนนี้ เนื่องจากข้อมูลในพื้นที่ความคิดจากเครือข่ายบูรณาการเชิงมโนทัศน์ของคำประสม ก้นอ้อย ได้แสดงให้เห็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับค่านามทั้งสองคำ โดยมีเพียงมโนทัศน์บางส่วนที่เชื่อมโยงมายังพื้นที่หลอมรวม ทำให้เข้าใจว่ามีเฉพาะคุณลักษณะบางประการเท่านั้นที่นำมาสร้างความหมายใหม่

ความหมายของคำประสม ก้นอ้อย จึงมีใช่เพียง ก้นที่เหมือนอ้อย แต่เป็นการหลอมรวมภาพ ส่วนปล้องของอ้อยที่มีการแบ่งเป็นช่วง ๆ เข้ากับเส้นโค้งของก้น จนได้ความหมายใหม่ที่ผู้ฟัง หรือผู้อ่าน สามารถจินตนาการได้อย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าแนวคิดทฤษฎีหลอมรวมมโนทัศน์ เป็นแนวคิดใหม่ ที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์และอธิบายความหมายของคำประสมได้ทั้ง ความหมายตรงและความหมายแบบเปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

- นววรรณ พันธุเมธา. (2559). **คลังคำ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วรลักษณ์ วีระยุทธ. (2565). **การหลอมรวมมโนทัศน์ในกระบวนการทางความหมายของคำประสมแบบนาม-นาม ในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุฎบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนงค์ เอียงอุบล. (2525). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลิษา อินจันทร์. (2557). **คำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). **ค่านามประสม: ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Benczes, R. (2006). **Creative Compounding in English**. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Bloomfield, L. (1993). **Language**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Botha, R. P. (1968). **The Function of the Lexicon in Transformational Generative Grammar**. The Hague: Mouton.
- Evans, V., & Green, M. (2006). **Cognitive Linguistics an Introduction**. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (1998). Conceptual integration networks. **Cognitive Science**, 22(1), 133–187.

- Fauconnier, G. (1984). **Mental Spaces: Aspects of meaning construction in natural language**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jespersen, O. (1954). **A Modern English Grammar on Historical Principles**. London: Bradford and Dickens.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). **Metaphors We Live By**. London: The university of Chicago press.
- Levi, J. N. (1978). **The Syntax and Semantics of Complex Nominals**. New York: NY Academic Press.